

De bezitters van kasteel Ooijen door de eeuwen heen

DOOR

M. FLOKSTRA

Afb. 1 *Luchtfoto kasteel Ooyen 1952.*
T.b.g. door Fam. Hermans.

Vlak vóór het gehucht Ooijen, waar de weg van Broekhuizenvorst naar Blitterswijck sterk linksaf buigt, ligt aan de rechterzijde het bouwvallige landhuis Ooijen. Waar zijn de tijden van weleer gebleven, toen het in het weekblad *Buiten* uit 1915 als volgt werd beschreven:

‘Oijen is van verre uit de omringende weiden te zien en zijn witte breede muren gluren door het donkere sparregroen heen. Tegenwoordig ligt er een dijk omheen. Want in 1880 steeg de Maas onrustbarend hoog en bedreigde dorpen, gehuchten en kasteelen en maakte dit werk noodig. Oijen heeft niet meer het krijgshaftig uitzicht uit de dagen van de befaamde Van Broeckhuysens. Ploeg, dorsmachine, egge, zeis en zicht zijn de wapens, waarmede men er thans strijdt, terwijl het vee in de vruchtbare weiden bewijst, dat men ook op het gebied van veeteelt niet achter bleef’.¹

Na ruim vijfenzeventig jaar moeten we schrijven dat de huidige staat van huis Ooijen zo triest is, dat enorme bedragen nodig zullen zijn om het weer in oude luister te herstellen. Gelukkig zijn er plannen tot restauratie en het kasteel werd in 1989, onder bepaalde voorwaarden, overgedragen aan de Stichting kasteel Ooijen. Met het verdwenen kasteel van Broekhuizen en Huize de Kolck, gelegen onder Broekhuizenvorst, is kasteel Ooijen één van de drie kastelen of huizen die de gemeente Broekhuizen rijk was.

Juridische positie

Tot in de tweede helft van de zeventiende eeuw waren de bezitters van zowel de heerlijkheid als het huis leden van het geslacht Van Broekhuizen. Meestal noemden zij zich ‘Van Broekhuizen genaamd Ooijen’. De eigenaren van dit huis hadden zitting in de Staten van het Overkwartier. Voorwaarden daartoe waren

Afb. 2 *Seger van Broekhuizen*, 1321 juli 6
Bron: HSAD, Archiv Herrschaft Heinsberg, Urk 62
Zegelbeschrijving: Schildhoofd gedeeld rechts 3:2 hermelijnstaartjes, links een gaande leeuw. Schildvoet gearceerd.
Randschrift: + S. ZEGHER VAN BROECHVSEN
Diameter: Ø 22 mm.

Afb. 3 *Seger van Broekhuizen, bastaard*, 1357 november 21
Bron: Algemeen Rijksarchief Brussel, Charters Brabant nr. 1657, zegel nr. 24.987
Zegelbeschrijving: Schildhoofd 5:4 hermelijnstaartjes, schildvoet gearceerd.
Over het wapen is een bastaardbalk geprojecteerd.
Randschrift: + S; SYGERI DE BROECHUSE BASTART.
Diameter: Ø 23 mm.

riddermatige afkomst en bezit van een riddermatig goed. Aan deze laatste eis voldeed het huis Ooijen. De heerlijkheid Ooijen lag tussen de dorpen Broekhuizenvorst en Bitterswijk. Zij mag niet verward worden met het leen van Godart Ruffaert, die in 1326 door de Gelderse graaf met 'den hof tot Oijen half en het goed te Swolgen, dat zijn broers hadden' beleend werd. Een hof is namelijk nog geen heerlijkheid. Huis en heerlijkheid Ooijen waren deels leengoed en ten dele allodiaal (vrij eigen goed). Sedert 1433 werd de heerlijkheid Ooijen, als een afzonderlijk leen van de hertogen van Gelder, verheven volgens de regels van het Cuyckse leenrecht.²

De oorzaak waardoor de heerlijkheid Ooijen in 1433 opeens een Gelders leengoed blijkt te zijn, is gelegen in de omstandigheden dat Johanna, dochter van Wenemar, heer van Cuyck, op 15 december 1400 afstand deed van het land van Cuyck ten gunste van de Gelderse hertog.³ De heren van Ooijen, die tot 1400 de leenhulde brachten aan de heer van Cuyck, moesten na 1400 voor deze leenhulde naar de hertog van Gelre. De omvang van het leenroerig deel van de heerlijkheid Ooijen bedroeg in 1473 rond zeventig morgen (circa 23 ha.) bouw- en akkerland. Het visrecht op de Maas, dat zich over de gehele Maasoever van de heerlijkheid uitstreckte, werd in 1571 verpacht.

Het kleine Ooijen bezat zelfs een eigen schepenbank, waarvan de heer van Ooijen voorzitter was. Meestal echter liet de heer verstek gaan; hij werd dan vertegenwoordigd door de aangestelde scholtis. Deze had bij zijn eedsaflegging beloofd de heer trouw te zijn en zorg te dragen voor het welvaren van de heerlijkheid. De scholtis trad op als eiser in strafzaken en hij was uitvoerder der vonnissen van de schepenbank.

De familie van Broekhuizen

Rond 1300 had Willem, heer van Broekhuizen, tenminste twee zonen, waarvan de oudste – Johan geheuten – opvolger werd van zijn vader. De tweede zoon – Seger (Zeger) genaamd – droeg zijn vrij allodiaal landgoed 'ther Gonne' – tegenwoordig de Gun genoemd, onder Swolgen – op 6 juli 1321 in leen op aan de heer van Heinsberg.⁴ In het algemeen wordt deze Seger van Broekhuizen gezien als de stamvader van de familietak van Broekhuizen, die later 'genaamd Ooijen' aan de familienaam toevoegt.

In de rekening van 1331 van de Gelderse graaf en zijn dochter Margaretha betreffende uitgaven, gedaan in het land van Mechelen, wordt Seger van Broekhuizen als 'senior' genoemd.⁵

Afb. 4 *Maes van Broekhuizen*, 1414 augustus 29
 Bron: Gaesdonck, Archiv Gräfenenthal.
 Zegelbeschrijving: Schild in het midden een dwarsbalk, boven
 4 onder 3 hermelijnstaartjes.
 Randschrift: ..S.MAES VAN BRUECHUSEN.
 Diameter Ø 22 mm.

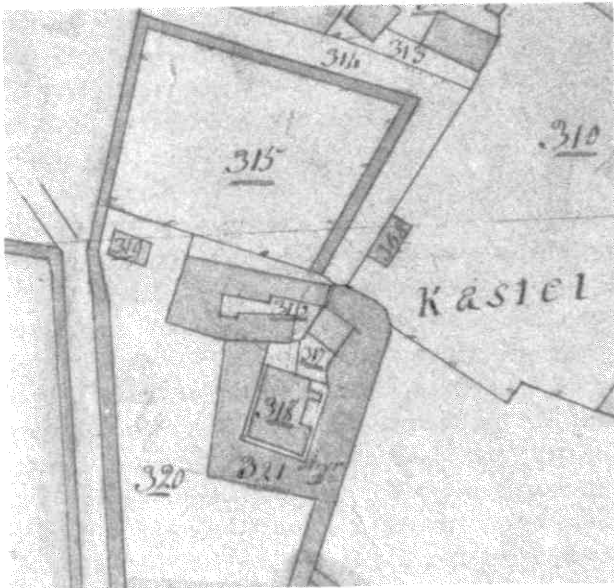
Seger II van Broekhuizen

Het laat zich aanzien dat Seger II (junior) degene is die het verbond van 1359, tussen de landen Gelre en Kleef, mede bekrachtigd heeft. Het uiteindelijke doel van dit verdrag was dat de vrede in beide landen gewaarborgd zou blijven. Alle betrokken partijen maakten de afspraak om, bij eventuele schending van het verbond, een aantal gewapende mannen te paard te leveren tot herstel van de vrede. Hierbij zou Seger dan twee mannen leveren.⁶ Over Seger junior is naast het verbond in 1359 slechts weinig bekend. Vast staat wel dat hij op 26 december 1356 van zijn neef Ude Pich bepaalde rechten op de heerlijkheid Cuyck kreeg toegewezen.⁷ Een familierelatie tussen Ude Pich (Pieck?) en Seger ligt voor de hand, omdat Ude hem uitdrukkelijk neef noemt. Daarnaast blijkt Seger als huurling te hebben meegevochten in de oorlog tussen Brabant en Vlaanderen. Voor zijn militaire steun – als huurling – kreeg Seger, met een aantal andere lieden, in 1357 van de Brabantse hertog zijn soldij uitgekeerd.⁸ In dezelfde oorlog heeft er nóg een Seger van Broekhuizen meegevochten.⁹ Deze wordt aangemerkt als een bastaard. Gezien de gelijkenis van diens zegel met het zo bekende Broekhuizenzegel, is het niet

ondenkbaar dat hij een halfbroer is van Seger II van Broekhuizen. Uit latere akten kunnen we concluderen, dat Seger II tenminste twee zonen heeft, Seger III en Johan geheten. Johan van Broekhuizen trouwde met Dederich. Uit dit huwelijk stammen vijf kinderen: Johan, Hendrik, Elisabeth, Margarehta en Johanna. Hoewel zij voor het verdere verloop van de geschiedenis van Ooijen van minder belang zijn, zullen hier in het kort de lotgevallen van deze kinderen vermeld worden. De oudste zoon Johan trouwde met Goda van Eyll en was vanaf circa 1405 tot zijn dood in 1418 ambtman van Kessel en Ter Horst.¹⁰ Over Hendrik en Margaretha is weinig bekend; over Elisabeth en Johanna daarentegen des te meer. Elisabeth trouwde met Sybrecht, heer van Blitterswijck en erfde van haar kinderloos overleden broer Johan het ambtmanschap van Kessel en de rechten behorende tot de halve heerlijkheid Ter Horst. Johanna van Broekhuizen trouwde met Jacob, heer van Mirlaer.

Seger III van Broekhuizen

In de periode rond 1371 komen we nog een Seger tegen, maar gelukkig wordt deze nader aangeduid als Seger Willemszoon.¹¹ Op grond van de naamgeving zou de vader van deze Seger – Willem dus – een broer van Seger II kunnen zijn. De heer van Ooijen daarentegen wordt in 1375 als Segerszoon vermeld.¹² Voor zover we momenteel weten komt de oudste vermelding van het huis Ooijen voor in een verdelingsakte uit het jaar 1396. Door W. van Bree werd in 1663 een summier omschrijving van deze akte gemaakt. De akte zou zelfs in de achttiende eeuw nog op het huis Ooijen aanwezig zijn geweest, maar later verloren zijn gegaan.¹³ Uit Van Rhemens aantekeningen blijkt dat Seger van Broekhuizen op 26 maart 1396 een erfdeling tussen zijn acht kinderen gemaakt heeft. De oudste zoon, alweer een Seger, zou het huis en de heerlijkheid Ooijen met alle leenmannen en lenen krijgen. De rechten welke zijn zus Stijne (Christina) had, moest hij uitkopen. De tweede zoon, Johan geheten, zou hebben de hof ten Eycken, gelegen onder Helden, een hoeve onder Sevenum, een hof onder Horst en tenslotte een lijfgewinsgoed onder Venlo. Uit deze goederen moest hij jaarlijks aan zijn zussen Grieten (Margriet) en Aleida zes malder rogge betalen. De drie jongere kinderen, Gijsken, Michiel en Maes van Broekhuizen moesten de bezittingen welke hun vader onder Blitterswijck, Oirlo, Oostrum en Venray bezat gelijkelijk delen. Over Maes van Broekhuizen weten we dat hij in 1414 getrouwd was met Agnes van Eyll.¹⁴ Vergeleken met het bekende Van Broekhuizenzegel voerde Maes in 1414 een aardige variant op dit zegel; in het midden een dwarsbalk

Afb. 5 Situatie-tekening kasteelcomplex Ooijen 1821. Bron: RAL, Kadasterkaart gemeente Broekhuizen, nr. 318 is het kasteel.

met boven 4 en onder 3 hermelijnstaartjes. Maes en Agnes hadden twee dochters waarvan Belie vermoedelijk de oudste was en Dyncken de jongste. Bij haar belening met de hof Leeuwen – onder Beesel – welke zij in vruchtgebruik ontving, blijkt Belie in 1438 met Hendrik van Wisschel getrouwd te zijn.¹⁵ Haar zus Dyncken was, volgens Van Spaens aantekeningen, al vóór 1443 getrouwd met Derick, die men Loef van Wijenhorst noemt.¹⁶ Over de andere kinderen van Seger hebben we na 1396 geen gegevens gevonden.

Seger IV van Broekhuizen

Op 4 augustus 1425 is Seger IV als getuige aanwezig bij het opstellen van de huwelijksvoorwaarden tussen Willem van Broekhuizen – uit de tak Binnen en Bate, dochter van Lambert Jacobs. Het bij deze gelegenheid door Segers aangehechte zegel is, zij het slechts gedeeltelijk, bewaard gebleven.¹⁷ Pas in zijn dagen maken de bronnen – ‘het leenaktenboek’ van de hertog van Gelre – gewag van de heerlijkheid van Ooijen. Waarmee we definitief vaste grond onder de voeten krijgen met betrekking tot de erfopvolging. Maar toch blijven we zitten met de vraag of Seger IV door de Gelderse hertog in 1433 als eerste met Ooijen werd beleend, of dat het zijn zoon Seger V is geweest. Waarschijnlijk is Seger IV de vader van de vijf gebroeders Segers de V, Matheus, Johan, Antoon en Michiel van Broekhuizen, welke in 1436 het verbond van de ridderschap en steden van Gelre meebezegelden.¹⁸ Doel van dit verbond, dat zich uitstrekte over het gehele hertogdom, was elkander bijstand te verlenen als de hertog daartoe aanleiding gaf.

Seger V van Broekhuizen

Volgens de uitspraken van de ridderschap en steden van Gelre in 1439 met betrekking tot de geschillen tussen hertog Arnold en Johan van Broekhuizen, heer van Loe en Geysteren, ambtman van Kessel zou – volgens de hertog althans – door Seger V van Broekhuizen, heer van Ooijen, hout ter waarde van vijftien Arnhemse guldens gehakt zijn in het buiten Segers heerlijkheid gelegen Broekhuizenvorst. Johan van Broekhuizen, heer van Loe en Geysteren in zijn functie als ambtman van Kessel, werd met deze zaak belast. Hoe het onderzoek is afgelopen, is niet bekend.¹⁹

Seger, heer van Ooijen blijkt vóór 1452 getrouwd te zijn met Otte van Bijlant. In dat jaar namelijk verkocht Loef van Berenbroek uit zijn hof te Voshem, – een leengoed van de heren van Mirlaer (Meerlo) – een rente van twaalf Rijnse guldens aan Segers V. De rente moest jaarlijks op 22 februari worden betaald ‘op dat huys in Oey’ of in de kerk van Goch. Na zes jaar kon de rente worden afgekocht met 192 Rijnse guldens.²⁰

Matheus van Broekhuizen

Doordat het huwelijk tussen Seger V en Otte van Bijlant kennelijk kinderloos bleef vererfde in 1465 de heerlijkheid en het huis Ooijen op zijn broer Theuws (Matheus) van Broekhuizen. Segers achtergebleven weduwe, Otte van Bijlant, ontving van de hertog van Gelre het vruchtgebruik van de heerlijkheid Ooijen.²¹ Nadat hertog Arnold in 1471 opnieuw de macht in handen kreeg over het hertogdom Gelre, verpandde hij Gelre aan Karel de Stoute, hertog van Bourgondië. Toen de oude Gelderse hertog op 23 februari 1473 stierf, greep Karel de kans om zijn macht te vergroten en bezette ondermeer het Overkwartier. In vrij korte tijd en door Kleefs verraad aan de Geldersen werd Karel de Stoute als hertog van Gelre erkend. Voor het hertogdom Gelre begon de eerste Bourgondische overheersing. De Gelderse leenmannen moesten hun eed van trouw aan de vreemde Bourgondische hertog bevestigen. Daar de toenmalige leenman Matheus van Broekhuizen bij de belening in 1473 ‘nyet sterk van synnen en weer’, zien we zijn broer Michiel van Broekhuizen als opvolger optreden.²²

Michiel van Broekhuizen

Als opvolger van zijn broer Matheus werd Michiel op 6 december 1473 beleend met de heerlijkheid Ooijen, waarbij het recht op het vruchtgebruik toebehorende aan zijn schoonzus Otte van Bijlant nogmaals werd vastgelegd. Michiel van Broekhuizen blijkt vóór 1453

getrouwd te zijn met Elisabeth van Gruysdonck. In dat jaar verkocht Gerard van Broekhuizen uit de tak van de heren van Broekhuizen aan zijn verre familieleden Michiel en Elisabeth een rente van 32 malder rogge uit de korentienden van Broekhuizenvorst.²³

Michiel moet tussen 3 november en 19 augustus 1481 gestorven zijn.²⁴ Langdurig was Michiels heerschappij over Ooijen niet, want in 1481 werd hij al door zijn zoon Seger VI opgevolgd. Elisabeth van Gruysdonck daarentegen heeft haar echtgenoot vele jaren overleefd; zij is pas na 1490 gestorven. Hoeveel kinderen Michiel en Elisabeth hadden is niet met zekerheid te zeggen. In 1490 zijn er in ieder geval vier meerderjarige zonen, te weten Seger (de zesde), Johan, Marten en Jaco, die in deze volgorde telkens worden genoemd en tenminste één dochter, Margaretha geheten. Zij trouwde in 1490 onder huwelijksvoorwaarden met Jan, zoon van Karel Spede (Spee).²⁵

Als huwelijksgift kreeg Margaretha van Broekhuizen 600 Rijnse guldens mee, welke haar moeder en broers moesten betalen. Op 11 juli 1511 werd een erfdeling gemaakt tussen de erfgenamen van Jan Spede en Margaretha van Broekhuizen, waarbij de kinderen te kennen gaven dat hun ouders te Lottum begraven lagen. Het geld dat de echtgenote van Steven van

Hartevelt aan Jan en Margaretha schuldig was gebleven, zou worden gebruikt voor een jaargetijde in de Lottumse kerk. Het geld werd door Seger VI van Broekhuizen, heer van Ooijen belegd.²⁶

Seger VI van Broekhuizen

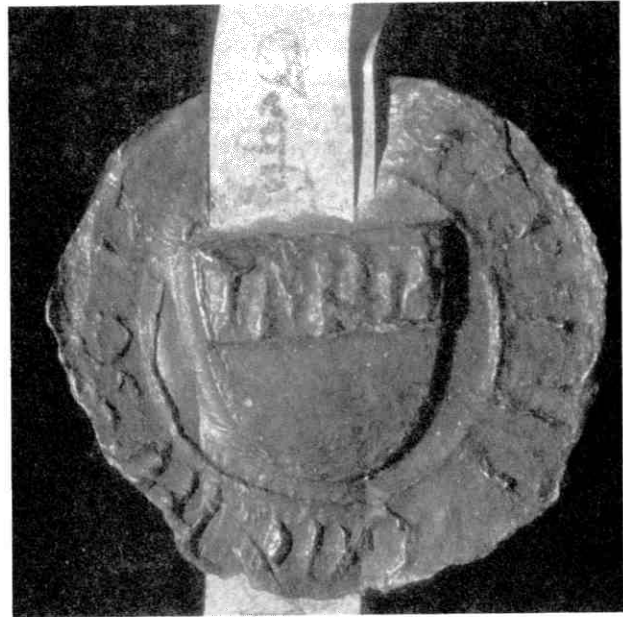
Op 19 augustus 1481 werd Michiel van Broekhuizen als heer van Ooijen opgevolgd door zijn zoon Seger VI. Nogmaals kwam het vruchtgebruik van zijn tante, Otte van Bijlant, weduwe van Seger V, ter sprake. De registratie van deze belening vindt men terug als losse akte in het archief van het leenhof van Cuyck.²⁷ De Cuyckse lenen werden in eerste instantie door Karel de Stoute en later door diens opvolger Maximiliaan van Oostenrijk als hertog van Brabant en Bourgondië, apart gehouden van de Gelderse lenen. Een klein deel van de heerlijkheid Ooijen bleek – in 1449 – op onverklaarbare wijze in handen van de familie van Wildenrade. Op 25 april 1449 wordt er in de Gelderse leenaktenboeken melding van gemaakt dat Derick van Wildenrade een ‘hof tot Oeij mitten herlicheit’ opdroeg aan de hertog van Gelre ten gunste van zijn zoon Evert van Wildenrade. Evert werd nog op dezelfde dag met deze hof beleend.²⁸ Jaren later – op

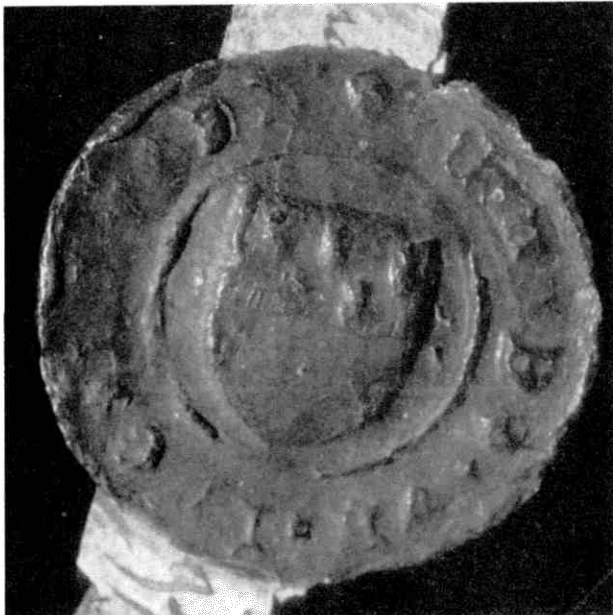
Afb. 6 Kasteel Ooijen circa 1926 (Rijksdienst v.d. monumentenzorg, Zeist).

Afb. 7 Seger van Broekhuizen, IV, 1425 augustus 4
 Bron: RAL, Kleine Familiearchieven, Van Broekhuizen-Bate
 aanwinst 1950.
 Zegelbeschrijving: schildhoofd 3:2 hermelijnstaartjes.
 Randschrift: nauwelijks aanwezig.
 Diameter: Ø 20 mm.

Afb. 8 Seger van Broekhuizen, V, 1436
 Bron: Gemeente-archief Arnhem, Oud archief, inv.nr. 5809 regest
 760
 Zegelbeschrijving: schildhoofd met 4:3 hermelijnstaartjes, schildvoet
 leeg.
 Diameter: Ø 26 mm.

Afb. 9 Matheus van Broekhuizen, 1436
 Bron: Gemeente-archief Arnhem, Oud archief, inv.nr. 5809 regest
 760
 Zegelbeschrijving: Schildhoofd beladen met 3:2 hermelijnstaartjes.
 Schildvoet leeg.
 Randschrift: nauwelijks herkenbaar.
 Diameter: Ø 26 mm.

Afb. 10 Michiel van Broekhuizen, 1474 november 3
 Bron: RAL, Archief heerlijkheid Meerlo-Tienray, inv.nr. 153
 Zegelbeschrijving: Schildhoofd beladen met 4:3 hermelijnstaartjes.
 Schildvoet leeg.
 Randschrift: S.MICHEL VAN BRUCKHUSEN
 Diameter: Ø 23 mm.

Afb. 11 *Seger van Broekhuizen, VI, 1527 september 27*
 Bron: RAL, Archief van de heerlijkheden Blitterswijck en Wanssum, inv.nr. 373
Zegelbeschrijving: Schildhoofd beladen met 4:3 hermelijnstaartjes.
Schildvoet leeg.
Randschrift: S.SEGER VAN BR..HUSE..
Diameter: Ø 23 mm.

Afb. 12 *Marten Boegell, 1547 november 5*
 Bron: RAL, Archief Charters Keverberg (Kessel) achter Scheres-d'Olné Baarlo, door nr. 3 (YC).
Zegelbeschrijving: beugelring met pin.
Randschrift: S'MERTEN BVEGEL
Diameter: Ø 25 mm.

Afb. 13 *Herman van Broekhuizen, 1577 februari 11.*
 Bron: Archiv Schloss Schlenderhan, ohne Urk. nr.
Zegelbeschrijving: Schildhoofd beladen met 5:4 hermelijnstaartjes.
Schildvoet leeg.
Randschrift: S'HERMAN VAN BROVCKVISEN
Diameter: Ø 30 mm.

Afb. 14 *Marten van Broekhuizen, 1610 maart 15*
 Bron: HSAD, Archiv Abtei Siegburg, Akten 329 A folio 12.
Zegelbeschrijving: Schildhoofd beladen met 5:4 hermelijnstaartjes.
Schildvoet leeg.
Randschrift: S.MARTEN VA' BROECKHUISEN
Diameter: Ø 30 mm.

29 januari 1486 – verkocht Evert deze hof aan Seger VI van Broekhuizen. Wellicht is dit goed identiek met de hof 'aen gen Sande' waarmee Seger op 30 januari 1486 beleend werd.²⁹ Ondanks de belening met deze hof, blijkt dat de broers Seger VI, Johan, Marten en Jacob van Broekhuizen gezamenlijk de hof 'ingenen Sande' tot Ooijen gelegen, op 2 augustus 1492 van Jan Hagens kochten met uitzondering van een jaarlijkse erfpacht van vier malder rogge.³⁰ Blijkens de verschillende inschrijvingen was deze hof onderworpen aan het Cuyckse leenrecht en in 1538 behoorde bij de hof zelfs 1/3 deel van de heerlijkheid Ooijen.³¹ In eerste instantie doet dit een pandschap vermoeden, want uit de aantekeningen van Fr. Nettesheim (1878) blijkt dat Evert van Wildenrade in 1492 Johan Hagens opdroeg 'eijnen loesbrief sprekende op de hof toe ghenen Sande' aan Seger van Broekhuizen over te geven.³²

Over de levensloop van Seger VI is niet meer bekend dan dat hij vanaf circa 1517 tot 1531 de functie van Stadhouder van de Broekhuizer lenen bekleedde.³³ Namens de toenmalige heer beleende hij de leenmannen van het Huis Broekhuizen met hun leengoederen. Op 28 februari 1507 vernieuwde Seger zelf voor de

leenhof van Cuyck de eed van trouw, waarbij hij het huis en de heerlijkheid Ooijen opnieuw in leen kreeg.³⁴ Tussen 1486 (1492) en 1533 kwam de hof 'aen gen Sande' in handen van Marten van Broekhuizen, Segers broer, vermoedelijk door een deling.³⁵

Elisabeth van Broekhuizen en Gerard Boegel

Na ongeveer vijftig jaar de scepter gezwaaid te hebben over Ooijen overleed Seger VI rond het jaar 1531. Met wie hij getrouwd was, is niet bekend. Hij had slechts één dochter; Elisabeth geheten. Zij was genoemd naar haar grootmoeder van vaderszijde, Elisabeth van Gruysdonck.

Op 19 augustus 1533 werd Michiel Boegel namens zijn moeder Elisabeth van Broekhuizen, de weduwe van Gerard Boegel, (Beugel) met de heerlijkheid Ooijen beleend.³⁶ Deze belening verschaft ons drie belangrijke gegevens. Ten eerste dat Elisabeths vader Seger overleden moet zijn. Ten tweede dat Elisabeth reeds in 1533 weduwe is en tenslotte dat zij in 1533 tenminste één meerderjarige zoon had. Een leenverheffing diende altijd te geschieden door een volwassen man. Haar man Gerard Boegel stamde uit een

Afb. 15 *Kasteel Ooijen circa 1926* (Rijksdienst v.d. monumentenzorg, Zeist).

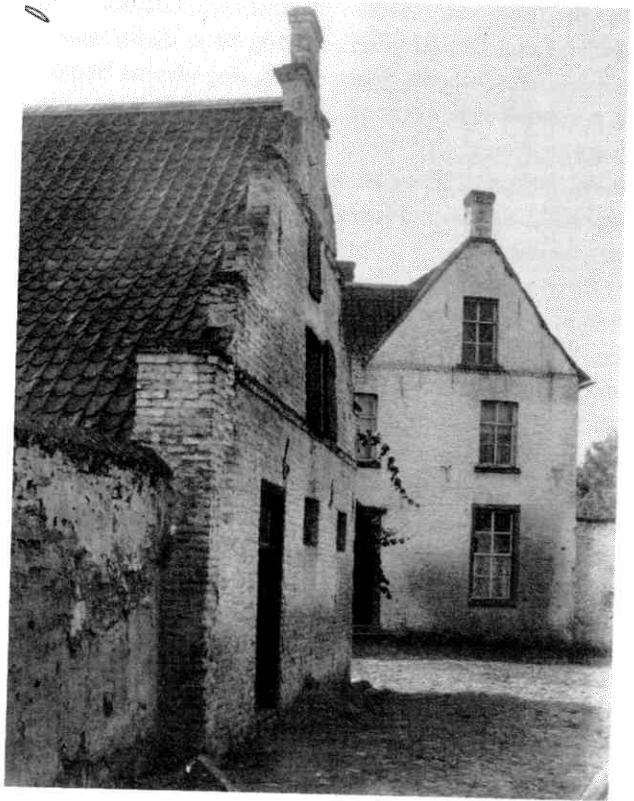
Venlose schepenfamilie. Op 2 juli 1535 werd Marten Boegel namens zijn moeder, Elisabeth van Broekhuizen in Arnhem met Ooijen beleend.³⁷ Na de dood van Elisabeth van Broekhuizen, overleden tussen 1547 en 1555, werd haar zoon Marten Boegel heer van Ooijen. Het hertogdom Gelre kwam bij de vrede van Venlo in 1543 onder de heerschappij van Keizer Karel V. Als heer van Ooijen behoorde Marten Boegel tot de grote groep van edelen en afgezanten van de steden van het hertogdom Gelre.³⁸ Toen de nieuwe hertog aan het bewind kwam, moesten alle Gelderse leenmannen hun leened vernieuwen. Zo ook Marten Boegel, die op 19 juli 1555 voor het eerst met zowel het huis als de heerlijkheid Ooijen beleend werd.³⁹

Bij het opstellen van de huwelijksvoorwaarden voor zijn broer Johan Boegel en Meth van den Wijer in 1547 wordt hij dan ook ten onrechte 'heer van Ooijen' genoemd.⁴⁰

Met wie en wanneer Marten Boegel de eerste keer gehuwd was, is niet bekend. Volgens Nettesheims aantekeningen trouwde Marten in 1562 voor de tweede maal met Gertruidis Spanrebock. Zij was een dochter van de heer van Heijen.⁴¹ Uit het eerste huwelijk van Marten is één dochter bekend, Gertruid Boegel geheten, waarover later meer. Het tweede huwelijk is zeer vermoedelijk kinderloos gebleven. Marten moet tussen 25 augustus 1571 en 22 juni 1576 zijn gestorven. Zijn weduwe, Gertruidis Spanrebock, maakte op 6 september 1580 – in het klooster Maria Weide te Venlo – haar testament.⁴² Volgens het obituarium van genoemd klooster blijkt zij gestorven te zijn op 14 september 1588.⁴³ Bij het inschrijven van het overlijden wordt haar man, Marten Boegel, zelfs vermeld als 'graaf van Ooijen'.

Gertruid Boegel en Herman van Broekhuizen

Gertruids vader, Marten Boegel, en zijn tweede echtgenote waren onder huwelijksvoorwaarden gehuwd, maar hoe deze voorwaarden precies luiden is niet uit de aantekeningen van Fr. Nettesheim op te maken. In ieder geval staat vast dat het huis met de heerlijkheid Ooijen daarbuiten viel, want 'Merten Beugel heeft overgebracht zijn leenguet actum den XXVden Augustus LXXI' aan 'Herman van Brouckhuysen als getrouwt hebben die dochter van Merten voirscreven, soe die vurs. Merten een aldt man is'.⁴⁴ Deze akte verschaft ons belangrijke gegevens omtrent Martens enige dochter Gertruid. Ze was dus vóór 1571 gehuwd met ene Herman van Broekhuizen. Na de dood van Marten Boegel werd Herman als man en mombor voor zijn vrouw op 22 juni 1576 opnieuw beleend.⁴⁵

Afb. 16 Kasteel Ooijen 1915.
Foto A.F.W. Vogt (Rijksdienst v.d. Monumentenzorg, Zeist)

De ouders van Herman van Broekhuizen

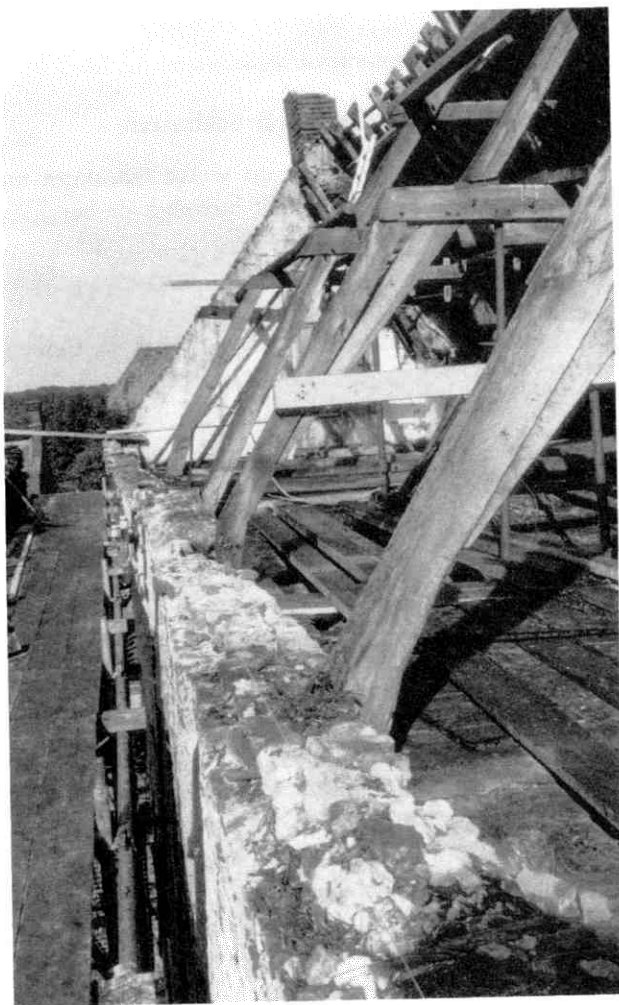
Dan rijzen er vragen zoals: uit welke tak stamt nu deze Herman? Kwam door dit huwelijk de heerlijkheid Ooijen niet opnieuw in bezit van de 'rechtmatige' oude familie? De vererving had immers via de vrouwelijke lijn plaatsgevonden.

De oplossing van dit vraagstuk ligt toch in Ooijen zelf. Herinneren we ons nog dat er, naast het huis Ooijen, ook nog een ander belangrijk leengoed in Ooijen lag, namelijk de hof aen gen Sande.

Dit leengoed kwam tussen 1492 en 1533 in handen van Marten I van Broekhuizen. Deze Marten was een broer van de heer van Ooijen, Seger VI. In 1533 vererfde de hof 'aen gen Sande' op Martens gelijknamige zoon. Marten II van Broekhuizen was vóór 1539 getrouwd met Elisabeth van Dript, stammend van Huize de Steeg, gelegen onder Grubbenvorst.⁴⁶ Naast de Ooijense hof beschikten Marten en Elisabeth over nog andere goederen, waarvan de Borggraaf te Lottum, het goed Coninxberch onder Horst, de halve Wielerhof te Swalmen en de hof Neype bij Stromörs de belangrijkste waren. Uit het huwelijk tussen Marten II en Elisabeth van Dript zijn naast Herman van Broekhuizen nog vier kinderen bekend; Jacob, Johan, Maria en Marten, de jonge. Van deze kinderen verkocht Johan van Broekhuizen in 1586 zijn huis 'tho Weyer' gelegen achter 'upten de Schrixell' te Venlo aan z'n broer Herman, heer van Ooijen.⁴⁷

Na de dood van Marten Boegel, schoonvader van Herman van Broekhuizen, restten voor diens tweede echtgenote, Gertudis Spanrebock, nog slechts bepaalde vruchtgebruiksrechten. Vandaar dat zij, samen met Herman, berechtigd werd aan de lijf- en erftijnsgoederen welke behoorden aan huize de Kolck onder Broekhuizenvorst.⁴⁸ Huize de Kolck was rond 1561 in bezit gekomen.

Herman van Broekhuizen was met de erfdochter van Ooijen gehuwd; zij kregen zover bekend vijf kinderen. De goederen van Herman en Gertruid Boegel, bestaande uit huis en heerlijkheid Ooijen, de hof 'aen gen Sande', huize de Kolck en huis 'tho Weyer' moesten na Hermans dood – overleden tussen 1599 en 1601 – verdeeld worden tussen hun kinderen Marten, Seger, Elisabeth en Gertruid. Alhoewel we geen akte van erfdeling hebben, kunnen we toch nog in grote lijnen de vererving vaststellen. Zo vererfde huize de Kolck en de hof 'aen gen Sande' op Johan van Broekhuizen. Deze Johan trouwde met Catharina van Mirbach.⁴⁹

Afb 17 Kasteel Ooijen najaar 1991. Restauratie van de kap.
Foto G. Selen.

Seger was de jongste zoon en kreeg – zonder toestemming van de leenheer – uit de erfenis het vruchtgebruik van een 'stuck weijlandts geheijten den Beeckacker hoijck' uit de hof 'aen gen Sandt' onder Ooijen.⁵⁰ Hij trouwde op 5 februari 1622 met Anna Ingen Haeff uit Venlo.⁵¹ Elisabeth was reeds bedeed met lijf- en erftijnsgoederen gelegen in Broekhuizenvorst.⁵² Gertruid van Broekhuizen ten slotte was vóór 9 december 1608 gehuwd met Sixtus van Aldringa, heer van het Groningse Glymmen.⁵³ Zij kregen uit de erfenis het huis 'tho Weyer' gelegen te Venlo.⁵⁴

Marten III van Broekhuizen

Herman van Broekhuizen werd in 1601 door zijn oudste zoon Marten opgevolgd. Marten werd op 26 april 1601 met het huis en de heerlijkheid Ooijen beleend.⁵⁵ Hoewel het kleine Ooijen hem vrijwel geen aanzien gaf, was Marten een rasechte Van Broekhuizen, want hij verkreeg vanwege zijn trouwe dienst en zijn geloof een tijdelijke functie als drost van het land van Kessel. Marten nam van 1604 tot 1608 deze functie van drost van het land van Kessel waar voor Walraven van Wittenhorst.⁵⁶ Marten werd door de Aartshertogen Albert en Isabella voor vier jaar benoemd, hetgeen met zich meebracht dat hij resideerde op kasteel Ter Horst.⁵⁷ Daarnaast komen we Marten ook tegen als stadhouder der lenen van de Abdij Siegburg.⁵⁸ Namens deze abdij beleende Marten de leenmannen. Rond 1610, tot zijn dood in 1620, vertoefde hij dikwijls aan het Hof in Brussel.⁵⁹ Marten van Broekhuizen was gehuwd met Catharina Quat. Hij overleed op 1 juli 1620.⁶⁰ Zijn echtgenote is kennelijk na 1632 overleden.⁶¹ Door het Cuyckse leenhof werd op 5 augustus 1620 Johan van Broekhuizen (van de Kolck) als voogd van Martens oudste zoon Willem met Ooijen beleend.⁶² Op dezelfde dag verkreeg zijn moeder Catharina van Quat haar vruchtgebruik bevestigd. Lang heeft Willem van Broekhuizen niet van zijn erfenis kunnen genieten, want op 10 februari 1627 werd zijn broer Johan van Broekhuizen als nieuwe leenman beleend.⁶³ Opnieuw was de heer van de Kolck leenhouder. Ook Johan was geen blijver, want in 1632 komen we in de boeken zijn zus Geertruid Alexandrina als eigenares tegen.

Gebruikte afkortingen:

- A.R.A. = Algemeen Rijksarchief Brussel
- HSAD = Hauptstaatsarchiv Düsseldorf
- RAL = Rijksarchief in Limburg
- RAG = Rijksarchief in Gelderland
- RAN-Br. = Rijksarchief in Noord-Brabant

Genealogie familie Van Broekhuizen, genaamd Ooyen

Bijgewerkt: 23.11.1991 M. Flokstra

Seger I van Broekhuizen
1312 - 1338
1321 beleend met de Gun te Swolgen
1338 vermeld als Senior
tr.
N.N.

Seger II van Broekhuizen
1338 - 1359
1338 vermeld als junior
tr.
N.N.

Seger III van Broekhuizen
1375 - 1396
heer van Ooijen
tr.
N.N.

Johan van Broekhuizen
1359 - 1384
heeft na 1372 half Horst
tr.
Dederich (Theodora)

Seger IV v. Broekhuizen
1396 - 1425
heer van Ooijen
overl: vóór 1433

Stijne v. Broekhuizen
1396

Jan v. Broekhuizen
1396 - 1407

Griet v. Broekhuizen
1396

Aleid v. Broekhuizen
1396

Gijsken v. Broekhuizen
1396

Michiel v. Broekhuizen
1396

Maes v. Broekhuizen
1396 - 1426
overl: na 1426
tr. vóór 1414
Agnes van Eyll

Seger V v. Broekhuizen
1433 - 1465
1433 heer van Ooijen
overl: vóór 1465
tr. vóór 1452
Otten van Bijlant
1452 - 1481
overl: na 1481

Matheus v. Broekhuizen
1436 - 1473
1465 heer van Ooijen

Johan v. Broekhuizen
1436

Antoon v. Broekhuizen
1436
1473 heer v. Ooijen

Michiel v. Broekhuizen
1436 - 1474
overl: vóór 1481
tr. vóór 1453
Elisabeth van Gruysdonck
1453 - 1490

Belie v. Broekhuizen
1438 - 1457
overl: na 1457
tr. vóór 1438
Hendrik van Wischel

Dyenken v. Broekhuizen
1443 - 1461
overl: na 1461
tr. vóór 1443
Derick genaamd Loef van Wyenhorst

Seger van Broekhuizen
1481 1533
overl: tussen 1531 - 1533
tr.

Johan v. Broekhuizen
1490 - 1492

Marten v. Broekhuizen
1490 - 1533

Jacob v. Broekhuizen
1490 - 1511

Margaretha v. Broekhuizen
1490 - 1511
overl: vóór 1511
begr. in Lottum
tr. 1490
Johan Spee

Elisabeth van Broekhuizen
1533 - 1547
overl: na 1547
Vrouwe van Ooyen
tr. vóór 1533
Gerard Boegel
overl: vóór 1533

Michiel van Oeyen v.
pastoor van Broekhuizenvorst
1548 bezitter van de Kolck
overl: tussen 1554 - 1559
natuurlijke zoon

Marten Broekhuizen
1533 - 1565
tr. vóór 1539
Elisabeth van Dript
1539 - 1550

Johan v. Broekhuizen
1524 - 1561
tr. vóór 1524
Alijt Spee
1524 - 1562

Marten Boegel
1535 - 1576
1555 heer van Ooyen
overl: 1571 - 1576
tr.
N.N.
tr. 2e 1562
Gertruidis Spanrebock
1562 - 1588

Johan van Oeyen
1562 priester

Jacob v. Broekhuizen
1565 - 1589
overl: na 1589
tr.
Lyffert van Asselt

Johan v. Broekhuizen
1586 - 1608
overl: vóór 1608
tr.
Françoise van Houtem
overl: na 1608
in Aken

Herman v. Broekhuizen
1586 - 1608
overl: vóór 1608
1571 heer van Ooijen
tr.
Gertruid Boegel
1571 - 1576
overl: na 1576
dr. v. Marten Boegel

Maria v. Broekhuizen
1577
tr. 1577
Hendrik van Randenrath

Marten v. Broekhuizen de jonge
1561 - 1587
overl: vóór 1587

Marten v. Broekhuizen
1601 - 1620
overl: 1 juli 1620
1601 heer van Ooyen
tr.
Catharina Quat
1609 - 1632

Johan v. Broekhuizen
1608 - 1632
overl: na 1632
Bezitter van de Kolck
tr.
Catharina van Mirbach
1608 - 1614

Seger v. Broekhuizen
1618 - 1647
overl: 22 okt. 1647
Broekhuizenvorst
tr. 5.2.1622 Venlo
Anna Ingen Haeff

Elisabeth v. Broekhuizen
1595 - 1608
overl: na 1608
tr. vóór 1608

Gertruid v. Broekhuizen
1608 - 1637
overl: na 1637
Sixtus van Aldringa heer van Glymmen Groningen

Noten:

- ¹ A.F. van Beurden, *Het Slot Oijen bij Broekhuizenvorst en omgeving* in: *Buiten, Geïllustreerd weekblad*, 1915, 556-558.
- ² RAG, Hertogelijk archief, Gelderse leenkamer, inv.nr. 2 folio 182 verso (1433).
Let wel: te vinden onder het hoofdstuk land van Cuyck.
- ³ I.A. Nijhoff, *Gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland*, Deel 3, Arnhem 1839, Oorkonde nr. 233; P.N. v. Doorninck, *Acten betreffende Gelre en Zutphen 1107-1415*, Haarlem 1908, 372-378.
- ⁴ HSAD, *Herrschaft Heinsberg*, Urk. 62 (1321 juli 6).
- ⁵ RAG, Hertogelijk archief, afd. Buren, aanwinst 1884, inv.nr. 2.16. Rekening van de rentmeester Hendrik van Roggebroet 1331.
- ⁶ RAG, Hertogelijk archief, *Charterverzameling*, inv.nr. 272 (1359 januari 25); I.A. Nijhoff, *Deel 2*, Arnhem 1833, Oorkonde nr. 89.
- ⁷ *Archiv Schloss Haag (Geldern)*, Urk. 780 (1356 december 26).
- ⁸ A.R.A. Brussel, *Charters Brabant*, nr. 1401 (1357 juli 22), A. Verkooren, *Inventaire des chartes et cartulaires des duchés de Brabant et de Limburg et des pays d'Outre-Meuse*. Tome 3, Brussel 1912, 83.
- ⁹ *Idem*, nr. 1657, Tome 3, 217-218. (1357 november 21).
- ¹⁰ M. Flokstra en Th.J. van Rensch, *Geschiedenis van de heerlijkheid Horst tot het begin van de zestiende eeuw*, *Horster Historiën*, deel 2, Horst 1988, 51.
- ¹¹ RAL, *Huisarchief Well*, inv.no. 220 folio 2-3 (1371 oktober 4). A.F. van Beurden, *Het oudste cartularium van de heerlijkheid Well 1363-1463* in: *Limburgs Jaarboek* (1906), 118-120 nr. 3.
- ¹² RAN-Br. Archief van de kommanderij van de Duitse Orde te Gemert, inv.no. 10 regest 59 (1375 juli 2).
- ¹³ RAG, *collectie van Rhemen*, inv.nr. 7 (B pagina 264).
- ¹⁴ Gaesdonck, *Archief klooster Grafenthal* (1414 augustus 29), R.Scholten, *Das Cistercienserinnen-Kloster Grafenthal oder Vallis comitis zu Asperden im Kreise Kleve*, Kleve 1899, *Herdruk Geldern* 1984, *Urkunden* nr. 270.
- ¹⁵ Mr. J.J.S. Sloet, *Register op de leenaktenboeken van het vorstendom Gelre en graafschap Zutphen*, Arnhem 1904, deel *Overkwartier*, 102 onder *Beesel*.
- ¹⁶ Hoge Raad van Adel, *Den Haag*, *collectie van Spaen*, inv.nr. 173 (25) gegevens over kasteel Lauersfort te Kapellen bij Moers (BRD). Van Spaen vermeldt hier dat Loef van Wijjenhorst en diens echtgenote Dyenken van Broekhuizen borg waren voor Hendrik van Wischel en Belie van Broekhuizen in 1443. Het archief van kasteel Lauersfort (familiearchief Pelden genaamd Cloudt) berust thans in het Kreisarchiv Viersen te Kempen. Daar zijn de stukken waarover Van Spaen schrijft niet aanwezig.
- ¹⁷ RAL, *kleine familiearchieven*, aanwinst 1950 (1425 augustus 4).
- ¹⁸ Gemeentearchief Arnhem, *Oud archief*, inv.nr. 5809 (1436), I.A. Nijhoff, *Deel 4*, Arnhem 1847, oorkonde nr. 158 D.
- ¹⁹ *Idem*, *Oud archief*, inv.nr. 5455 f.8; RAL, *archief schepenbank Broekhuizenvorst* uit het jaar 1436.
- ²⁰ C. Wilkes, *Regesten der Urkunden von das Gräfllich von Loësches Archiv zu Schloss Wissen te Weeze bij Goch*, getypt niet uitgegeven, Urk. 1452 juli 28; augustus 1 en 2.
- ²¹ RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 3 f. 118 (1465 juni 17), *idem* inv.nr. 3 f. 120 (1465 november 23).
- ²² *idem*, inv.nr. 4 f. 157 (1473 december 6); RAN-Br. Archief van de leenhof van Cuyck, inv.nr. 5 f. 16.
- ²³ RAL, *Kloosterarchief van de Kartuziers van Roermond*, inv.nr. 98 (1453 maart 17).
- ²⁴ RAL, *Archief van de heerlijkheid Meerlo-Tienray*, inv.nr. 153 (1474 nov. 3).
- ²⁵ Gräfllich von Spee'sches Archiv Schloss Heltorf, Urk. N1 (1490 september 29).
- ²⁶ *Idem*, Urk. N1 (1511 juli 20).
- ²⁷ RAN-Br. Archief van de leenhof van Cuyck, inv.nr. 9 f. 58, inv.nr. 10 f. 45 (1481 augustus 19).
- ²⁸ *Idem*, inv.nr. 9 f. 59 v.; RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 2 f. 171 v. (1449 april 25).
- ²⁹ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 9 f. 60 (1486 januari 29), *Idem*, inv.nr. 5 f. 16 (1486 januari 30).
- ³⁰ M.J. Janssen, in: *De Maasgouw* 2 (1880), 216 (1492 augustus 2).
- ³¹ RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 14 f. 101 v. (1538 september 21).
- ³² RAL, *Familiearchief Scheres-d'Olne*, inv.nr. 2349 onder de aantekeningen van Haus Oeijen im Amte Kessel, f. 1; Kerkarchief Broekhuizenvorst, aantekeningen oud-pastoor J. van Soest, uit 1941 f. 3.
- ³³ RAL, *Archief schepenbank Broekhuizen*, aanwinst 1948 nr. 6, *Leenboek van het huis Broekhuizen 1515 - 17e eeuw*.
- ³⁴ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 5 f. 16 (1507 februari 28).
- ³⁵ *Idem*, inv.nr. 5 f. 175 v. (1533 augustus 19); RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 12 f. 143 v. Waaruit blijkt dat toen Marten van Broekhuizen als opvolger van zijn vader, ook Marten geheten, beleend werd.
- ³⁶ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 5 f. 174v.; RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 12 f. 143 v. (1533 augustus 19)
- ³⁷ *Idem*, inv.nr. 12 f. 143v. (1535 juli 2).
- ³⁸ ARA, *Weense charters*, doos XII, nr. 426 (1543 september 12).
- ³⁹ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 5 f. 175 en 120 (1555 juli 19).
- ⁴⁰ RAL, *Charters Keverberg (Kessel) achter Scheres-d'Olne (Baarlo)*, derde doos, yc (1547 nov. 5).
- ⁴¹ RAL, *Archief Scheres-d'Olne*, inv.nr. 2349 folio 1 aantekeningen van Fr. Nettesheim uit 1878 over Haus Oeijen.
- ⁴² *Staatsarchiv Munster, Rombergsches Archiv, Heerlijkheid Heyen Akten VI* nr. 21 testament van Gertruidis Spanrebock (1580 september 6).
- ⁴³ RAL, *Archief klooster Maria Weide Venlo, Obituarium*, folio 26.
- ⁴⁴ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 6 f. 249 (1571 augustus 25).
- ⁴⁵ *Idem*, inv.nr. 5 f. 175, inv.nr. 9 f. 180 v. (1576 juni 22).
- ⁴⁶ RAG, *Gelderse leenkamer*, inv.nr. 14 f. 93 v. (1539 juni 9). Marten van Broekhuizen werd namens zijn echtgenote Elisabeth van Dript samen met Derick van Dript, ieder voor een helft van de Wielerhof onder Asselt gelegen beleend.
- ⁴⁷ *Gemeente archief Venlo, Archief schepenbank Venlo*, evac. nr. B2651 (1586 oktober 30).
- ⁴⁸ Kempen, *Kreisarchiv Viersen, Gräfllich von Schaesberg Archivs zu Kriekenbeek, Akten L. 2.3. f. 5*.
- ⁴⁹ M. Flokstra, *De bezitters van Huize de Kolck te Broekhuizenvorst* in: *Castellogica, Mededelingen van de Nederlandse kastelenstichting*, Doorn II, 1990, 111.
- ⁵⁰ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 5 f. 176 (1627 februari 10).
- ⁵¹ *Gemeente archief Venlo, Huwelijksregister R.K. Parochie* (1622 februari 22).
- ⁵² Kempen *Kreisarchiv Viersen, Gräfllich von Schaesberg Archivs zu Kriekenbeek, Akten L 2.4 f. 1* (1595). Herman van Broekhuysen, heer zu Oeijen behandelt tot lieffgewinsrechten und Elizabeth sijn dochter ann drie morgen landtz geheijten den Nijmmelen.
- ⁵³ *Gemeente archief Venlo, Archief schepenbank Venlo*, evac. nr. 2742 procesbijlagen tussen Boicholt en joffer van Houtem (Hautem) weduwe van Johan van Broekhuizen.
- ⁵⁴ *Idem*, evac.nr. 2914 (1637 juli 31).
- ⁵⁵ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 10 f. 7 verso (1601 april 26).
- ⁵⁶ RAL, *Archief Rekenkamer Roermond (VROA 1895)*, inv.nr. 593.
- ⁵⁷ *Idem*, f. I-VIII.
- ⁵⁸ HSAD, *Archiv Abtei Siegburg, Akten 329 B f. 12 - 12 v.* (1610 december 6).
- ⁵⁹ J.B. Sivré, *Inventaris van het Oud archief der gemeente Roermond*. Als voorbeeld deel 1, p. 333 (1614 maart 4) en deel 2, p. 67 (1617 januari 27).
- ⁶⁰ RAL, *Huisarchief Kessel*, inv.nr. 431 (1620 juli 3) *Uitnodiging voor de begrafenis van Marten van Broekhuizen*.
- ⁶¹ RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 10 f. 83 en 85 (1632 mei 17).
- ⁶² RAN-Br. Archief leenhof van Cuyck, inv.nr. 10 f. 40 v. (1620 augustus 5).
- ⁶³ *Idem*, inv.nr. 5 f. 174 v.; inv.nr. 10 f. 68 v. - 69 (1627 februari 10)